

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Szerző: *Antal Gábor*
Cím: *Egy magyar könyvkereskedő száz év előtt*

Forrás: *Magyar Szület*

Bn.
(Hely)

1942. V. 13.
(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

Osztályozás

Tárgy

655.42

Hely

Idő

1942

Személy

Antal Gábor:

Egy magyar könyvkereskedő száz év előtt

Egy hirdetés látott napvilágot pontosan száz esztendővel ezelőtt a „Jelenkor“-ban és annak „mellék-lapja“-ban, a „Társalkodó“-ban. Egy új könyvkereskedő — névsze-rint Emich Gusztáv — tartotta kü-lönös szerencséjének jelenthetni a magyar közönségnek, hogy miután többévi külföldi tartózkodás után hazaérkezett. „nemzeti könyvkeres-kedést állított fel a magyar, né-met és külföldi literatura számára Pesten az Üri- és Kígyó-utcák szögletén, a' cs. k. postahivatal át-ellenében“. Tartalomdús és váloga-tott könyvraktárral, a „a' magyar, német, francia és angol literatura és a' tudományosság minden ágá-ból“ kecsegteti a hölgyeket és úra-kat és „a' tán még meg nem lévő könyveket azonnal és a' külföldi eredeti áron megrendelheti, a' mire külföldi ismeretségei és számos összeköttetése által számíthat“.

A legfőbb gondot azonban „a' honi literatúra“ akarja fordítani az új könyvkereskedő, mert úgy látja, hogy azt mind a közönség, mind a könyvkiadók és könyvkeres-kedők elhanyagolják. Szinte líraivá olvad ennél a résznél a terjedelmes szöveg: „Mint született magyar, ki hazám iránt szenvedelmes szeretet-

tel viseltem...“ Még meg sem indult Emich Gusztáv tevékenysége, de már érezzük, hogy ez a derék német származású, de magyar érzésű pesti polgárember maradandót fog alkotni nemcsak „a' honi litera-tura“, hanem egyáltalán a hon ér-dekében.

Pedig az első időkben semmi ílyet nem tapasztalunk. A könyv-kereskedésbe főleg „arszlánok és dejnők“ járnak, akik Franz Hoff-mann és Leopold Edelmann izgal-mas történeteire, George Sand kecsdús szerelmi históriáira kíván-csiak. Emich első „Verzeichniss“-e csupa német könyvet tartalmaz, de már hirdeti, hogy szándékában van az alsófokú iskolák számára egy magyar könyvet, *Kubinyi Ágost: Magyarországi mérges növények-ét* kiadni. Honi literatúránkat párt-fogoló programjának első termékét még német nyomdában, a lipesei Wilhelm Vogel-nyomdában készít-tette, de a nagy iramban következő további munkáit már magyar nyom-dában, *Heckenast* Gusztávnál szed-ték, míg 1848-ban saját nyomdát állíthatott fel.

Egy fiatal néptanítónak,

Táncsics Mihálynak adta ki „Ma-gyar nyelvtan“-át a Kubinyi-könyv sikereitől fellelkesítve —, rossz

nyelvek szerint, hogy megtanuljon magyarul. Akik ma Adyval együtt a magyar haladó szellem „kora lel-két tisztelik *Táncsics* Mihályban, meghatottan gondolnak erre a va-gyontalan, úttörő magyar kiadóra, aki felkarolta és munkáját először tárta napvilágra. Nem kevésbé volt bátor cselekedet *Bertha Sándor: „Országgyűlési tárcza 1830-ból“* című munkáját kihozni, melynek első kiadását — a kortársak tanú-sága szerint — az országgyűlési ífjak, a „jurátusok“ napok alatt elkapkodták.

Emich most ifjúsági könyvek ki-adására határozta el magát, mert ilyen eddig egyáltalán nem volt magyar nyelven. Ösztönösen érezte, hogy a magyar szellemű gondolko-dás kialakításához mennyire fonto-sak magyar nyelvű és magyar szel-lemű nevelő- és gyermekkönyvek. A „közkezdveltségű“ *Schmid Kris-tóf*, e kor May Károlyának „ma-gyarítása“ és „átalkalmazása“ mel-lett magyar szerzőket is fedezett fel (mert fel kellett fedezni!). Ilyen volt *Lukács Pál*, a „Dunántúli hől-gyecské“, a „Tiszáninneni kis ma-gyar“, „Tiszántúli kis honfi“ stb. szerzője, ilyen volt *Bezeredy Amá-lia*, aki a „Flóri könyvé“-vel párat-lan sikert ér el s akiben „a' kisde-kek oktató tanító Mentorukat

tisztelték“.

Az ifjúság számára fordította le *Emich Boz* (Dickens): „*Twist Oli-vér*, egy árva fiú pályáját“-t 1843-ban s büszkén mondhatjuk, hogy ez a könyv, melyet *Gálszécsy Ödön* (Emich későbbi lektora) „magya-rított“, az „*Olivér Twist*“ első kül-földi fordítása.

Az első nyomdatechnikailag is feltűnő könyve, a „*Szivárvány*“-album volt, melyet az 1843-as mis-kolci árvíz emlékére s az árvízkiáto-sultak megsegítésének propagálása céljából állítottak össze. A „*Szivár-vány*“-nyal egyidőben jelent meg az „*Órangyal*“ című vallási almanach „honunk gyöngéd hölgyeinek szen-telve“, melyet első ízben *Szabó Imre* szombathelyi áldozópap, ké-sőbb pedig *Sujánszky Antal*, a hí-res „aranyshajú Sujánszky“ szer-kesztett. Jelentések ezek az alma-nachok is az akkori magyar iro-dalmi élet mértékével, de a magyar történelem szempontjából a legje-lentősebb az 1844-ben megjelent *Reguly-album*, mert itt olyan va-laki szerepelt Szigligetivel Lugossy-val, Venczellel, Hiadorral, Vahot Imrével és Rischel Pállal együtt, aki a maga csillagfényével Emich könyvesboltját is beragyogja mind a mai napig:

Petőfi Sándor

Vahot Imre megbízásából végezte ezeket a „szolga-munkákat“ Petőfi

segédszerkesztő úr, mert a „*Divat-lap*“ hízelegni akart az akkor már bizonyos tekintélyre emelkedett *Toldy* Ferencnek, a *Reguly*-album szerkesztőjének. Így ismerkedett meg Petőfi Emich Gusztávval, aki 2 éve bizony még hallani sem akart e lompos és ismeretlen fiatalember-ről, de lassan-lassan mintha meg-érezte volna, mi rejlik a kopott attila és a nyugtalan, barna szemek mögött? Kiadta hát 1844-ben a „*Helység kalapács*“-át, a *Golo-pátsch*“-t, ahogy szeretettel nevezte, melynek 1851-es „jegyzék“-ben már az ötödik kiadását hirdette.

Petőfi ettől fogva rendületlenül Emichnek adta kiadandó műveit. 1845-ben a *Czipruslombok Etelka sírjára* és a „*Szerelmem gyöngyei*“, 1846-ban a „*Felhők*“, 47-ben meg a „*Tigris és Hiena*“ láttak Emichnél napvilágot. Kuriózusképpen megem-lítjük, hogy míg a verskötelek álta-lában díszesen, aranyozva, 1 és 2 forint között jelentek meg, — mert csak az előkelő közönségre lehetett számítani — Petőfi köteteit 20 és 30 krajcárért dobta piacra Emich, mert az volt a célja, hogy ezek a könyvek a legszélesebb rétegek kezeibe is le-jussanak! Csak Petőfi halála után, 1852-ben jelentette meg aranyo-zott vászonkötésben az „*Összes ver-sek*“-et, hogy ezzel szinte kegyeletl-ő rojla le a magyar szabadságsze-me testetöltött lelke, a magyar szabad-ságküzdelem hősi vértanúja előtt.

Petőfi baráti köréből, a Pilvax híres asztaltársai közül *Czakó* Zsigmond két drámáját, a „*Leoná*“-t és a „*Végrendelet*“-et, *Degré* Alajos „*Kedélyrajzai*“-t (1846.) adta ki, sőt a dadogó, kis *Sükey* is munkához jutott: *Thackeray*: „*Hiúság vársrá*“-t fordította le. Ezekben az időkben — még 1848 előtt — hozta ki Emich *Garay* János és Császár Ferenc költeményeit is és Toldy Ferenc összeállításában *Kisfaludy* Sándor: „*Minden munkái*“-t.

1848

fordulópontot jelent Emich könyvesboltja, s immár könyvkiadóvállalata életében. Ő ugyanis a pest-budai polgároknak ahhoz a részéhez tartozott, mely nemcsak éltette a szabadságharcot, hanem tett is, áldozott is érte. Vállalatát és személyes szabadságát még 48 előtt — mint ahogy a Bach-, Schmerling-, Pálffy-korszakban is nem egyszer — tette a magyar függetlenségért kockára. 1848 márciusában *Eisenfels* Rudolf-fal együtt nyomdát alapított, s miután a bolt ügyeit a *Kilián* és *Pfeiffer* Ferdinánd-boltok elvállalták, teljes erejével a könyv, illetve a lapkiadásnak feküdt neki, s a magyar kormány rengeteg nyomtatványát ő készítette és adta ki.

Amikor a kormány megbukott és a nagy katasztrófa bekövetkezett, Emich számláit persze nem lehetett kiegyenlíteni. Társát le is tartóztatták, de ő rettenetes küzdelmek, erőfeszítések között mégis fenntartani igyekezett vállalatát. *Hunfalvy* János, *Szilágyi* Sándor, *Kautz* Gyula korszakteremtő tudományos munkái, *Jókai* beszédei, *Tóth* Kálmán és *Garay* János versei mind Emich leleménységét és a magyar nép élniakarását hirdették. Nem feladatunk továbbkísérni Emich Gusztáv könyvesboltját további tüneményes pályáján, hogyan költözött az Egyetem-utcába, hogyan fejlődött tovább, hogyan lett Emich fia, ifj. Emich

Gusztáv kezdeményezésére az Emich vállalatból a mai „*Athenaeum*“? Tudományos munkásságát sem méltathatjuk, de annyit meg kell jegeznünk, hogy *Manlius* János óta, aki az első magyar könyvkiadó volt, aki a magyar könyvtermelést bekapcsolta az európai forgalomba, nem tett ennyit magyar könyvkiadó a magyar irodalomért, s evvel a magyar népért.